

Edukativna slikovnica za djecu

Denk, Dora

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Academy of Applied Arts / Sveučilište u Rijeci, Akademija primijenjenih umjetnosti**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:279:042294>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-28**

University of Rijeka
Academy of
Applied Arts

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Academy of Applied Arts - Repository APURI](#)

uniri DIGITALNA
KNJIŽNICA

SVEUČILIŠTE U RIJECI
AKADEMIJA PRIMIJENJENIH UMJETNOSTI

DIPLOMSKI RAD

EDUKATIVNA SLIKOVNICA ZA DJECU: INTERAKCIJA EMOCIJA KOD DJECE

DORA DENK

Rijeka, svibanj 2024.

SVEUČILIŠTE U RIJECI

AKADEMIJA PRIMIJENJENIH UMJETNOSTI

diplomski studij LIKOVNE PEDAGOGIJE

Mentor: Marina Banić-Zrinščak, prof. art.

DORA DENK

Dodatni mentor: Sanja Smojver-Ažić, prof. dr. sc.

Matični broj: 1541

Rijeka, svibanj 2024.

SAŽETAK

Ovaj rad bavi se istraživanjem važnosti korištenja slikovnica za razvoj emocionalne inteligencije kod djece. Rad se sastoji od teorijskog dijela koji obuhvaća koncept, povijest i podjelu ilustracije i slikovnice te istraživanje iz područja psihologije koje se bavi emocijama i praktičnog dijela izrade slikovnice. Slikovnica je edukativnog i interaktivnog karaktera te je usmjerena na prepoznavanje, razumijevanje, izražavanje i reguliranje emocija. U teorijskom dijelu pojašnjen je proces nastanka likovnog rada, koncept, kreiranje likova i teksta, storyboard i proces od skice do završne ilustracije.

SUMMARY

This paper researches the importance of using picture books for the development of emotional intelligence in children. The work consists of a theoretical part that includes the concept, history and classification of illustration and picture book, as well as researches in the field of psychology that deals with emotions and the practical part of making a picture book. The picture book is educational and interactive and focuses on recognizing, understanding, expressing and regulating emotions. In the theoretical part the process of the creation of the artwork, the concept, the creation of characters and text, the storyboard and the process from the sketch to the final illustration are explained.

SAŽETAK	- I -
SUMMARY	- II -

SADRŽAJ

1. UVOD	- 1 -
2. ILUSTRACIJA	- 1 -
2.1. PODJELA ILUSTRACIJE	- 2 -
2.2. POVIJEST ILUSTRACIJE	- 4 -
2.3. DJEČJA ILUSTRACIJA	- 7 -
3. SLIKOVNICA	- 9 -
3.1. PODJELA SLIKOVNICA	- 11 -
3.2. POVIJEST SLIKOVNICE	- 12 -
4. RAZVOJ DJETETA	- 17 -
5. EMOCIJE	- 19 -
5.1. PODJELA EMOCIJA	- 20 -
5.2. EMOCIONALNA INTELIGENCIJA	- 21 -
5.3. VJEŠTINE PREPOZNAVANJA, RAZUMIJEVANJA, IMENOVANJA, IZRAŽAVANJA I REGULACIJE EMOCIJA	- 23 -
6. PROCES NASTANKA LIKOVNOG RADA	- 26 -
6.1. KONCEPT	- 26 -
6.2. CILJ	- 26 -
6.3. ISTRAŽIVANJE	- 26 -
6.4. OBLIKOVANJE PRIČE	- 27 -
6.5. DIZAJN LIKOVA	- 28 -
6.6. SCENARIJ	- 29 -
6.7. OD SKICE DO ZAVRŠNE ILUSTRACIJE	- 30 -
6.8. TEHNIKA	- 32 -
6.9. ZAVRŠNI PROIZVOD	- 32 -
7. ZAKLJUČAK	- 34 -
8. LITERATURA	- 35 -

1. UVOD

Ovaj diplomski rad sastoji se od teorijskog i praktičnog (likovnog) dijela. U teorijskom dijelu iznosi se istraživanje o pojmu ilustracije i slikovnice, njihova podjela i povijesni razvoj, kao i istraživanje o emocijama, razvoju čovjeka i vještinama za razvoj emocionalne inteligencije. Likovni dio obuhvaća kreiranje ilustracija i teksta za slikovnicu *Lili i emocije* namijenjene za djecu uzrasta od 4 do 7 godina. Radnja slikovnice prati glavni lik, djevojčicu Lili, te njezin susret s nepoznatim emocijama. Na početku priče njezina „kolekcija“ emocija sastoji se od tri osnovne emocije – sreće, ljutnje i tuge, kojima se kroz pet dana u tjednu pridružuje jedna osnovna i pet složenih emocija, a to su: strah, uzbuđenje, usamljenost, prihvaćenost, loše raspoloženje i ponos. Svaki dan, od ponedjeljka do petka, donosi jednu novu emociju i predstavlja izazov djevojčici koja se pronasla u nepoznatoj situaciji s novim, dotada stranim osjećajima.

2. ILUSTRACIJA

Osnovna definicija ilustracije jest da je ona crtež ili slika koja tumači, objašnjava ili dekorira pisani tekst. Termin ilustracija proizlazi iz latinske riječi *illustratio*, što znači jasnoća, blistavost,¹ no ovakav kratak i šturi opis ilustracije ne može dočarati njezinu kompleksnost i bezgraničnost kada govorimo o izradi i uporabi ilustracije. U knjizi *Što je ilustracija?* profesor Lawrence Zeegen ilustraciju opisuje kao disciplinu koja se nalazi između likovne umjetnosti i grafičkog dizajna, dok o ilustratoru ovisi na koju stranu „naginje“ te navodi da je ilustracija najdirektniji oblik vizualne komunikacije. Drugi termin kojim se ilustracija opisuje jest ilustracija kao komercijalna umjetnost koja prepoznaje činjenicu da je zadatak ilustratora i same ilustracije zadovoljiti želju klijenta i projekta.² Prema ilustratoru Marku Wiganu, značenje ilustracije ovisi o tome koga pitate. Za neke ljude ilustracija može biti način vizualne komunikacije, rješavanje problema ili sredstvo za društveni komentar. Za druge je ona možda umjetnost koja se koristi u poslovne svrhe, no ono što čini ilustraciju popularnom i zanimljivom svima jest njezina sposobnost da komunicira koristeći maštu, kreativnost, vještinu i umijeće kako bi vizualno

¹ Hrvatska enciklopedija, ilustracija, <https://www.enciklopedija.hr/clanak/27123> (pristupljeno 6.1.2024.)

² LAWRENCE ZEEGAN, *What is Illustration*, Massachusetts (SAD), 2009., 6.

ispričala priče i stvorila nove svjetove.³ *Slika govori više od 1000 riječi* (eng. *Illustration Over Explanation*) dovoljno je jednostavna izreka i savršeno sažima zadaću i cilj ilustracije.

2.1. PODJELA ILUSTRACIJE

Ilustracija je općeniti pojam koji označava sliku koja prati tekst. Profesor Alan Male u knjizi *Illustration: A Theoretical and Contextual Perspective* navodi da, iako je ilustraciju moguće podijeliti na stotine načine, on ju dijeli na dvije osnovne grupe: „doslovne“ i „konceptualne“ ilustracije. Doslovne su ilustracije one koje predstavljaju doslovne opise realnosti. Čak i kada se radi o fiktivnom narativu, cilj ilustracije je stvoriti scenu u koju je moguće povjerovati kao stvarnu. Konceptualne ilustracije su one koje se zasnivaju na mašti, u kojima se mogu koristiti metafore za opis elemenata ili vizualno prikazivanje teorija i ideja.⁴ Ilustracije se također mogu podijeliti prema tehnikama, vrsti, stilovima i metodama izrade.

Ilustraciju prema vrsti možemo podijeliti na:

- Znanstvenu ilustraciju (Slika 1) čija je zadaća što preciznije i detaljnije prikazati ono što opisuje. Razlikujemo šest vrsta znanstvene ilustracije: biološku, botaničku, zoološku, medicinsku, tehničku i povijesnu. Ova vrsta ilustracije nije kreativna, nego se temelji na realizmu i teži točnosti.⁵
- Editorijalnu ilustraciju (Slika 2) koja se odnosi na ilustracije u književnosti, časopisima, novinama i na web stranicama. Njihova je funkcija privući pažnju čitatelja, istaknuti ključne pojmove ili cjelokupan koncept i atmosferu teksta.⁶
- Reklamnu ilustraciju (Slika 3) koja se koristi u području oglašavanja i marketinga čiji je cilj privući pozornost potencijalnog kupca. Ovu vrstu ilustracije možemo vidjeti u raznim medijima poput plakata, televizije, novina, web stranica, socijalnih mreža i slično. Zadaća

³ MARK WIGAN, *Basic Illustration 03, Text and Image*, London, 2008., 13.

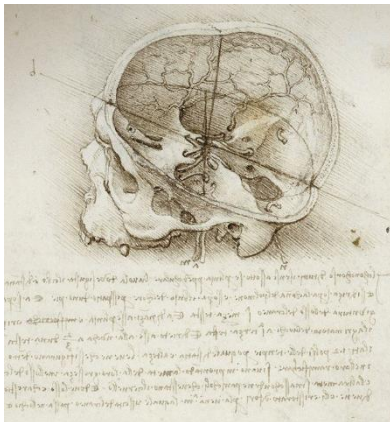
⁴ ALAN MALE, *Illustration: A Theoretical & Contextual Perspective*, London, 2007., 51.

⁵ Kreativni na liniji, Znanstvena ilustracija, <https://www.creativosonline.org/hr/znanstvena-ilustracija.html> (pristupljeno: 25.1.2024.)

⁶ LAWRENCE ZEEGEN, *The Fundamentals of Illustration*, London, 2005., 88.

ilustratora je biti kreativan i prenijeti poruku i koncept proizvoda ili brenda s ciljem prodaje.⁷

- Neovisnu ilustraciju (Slika 4). Nju ne vežemo uz tekst, već ona nastupa samostalno i objašnjava određeni koncept.
- Dječju ilustraciju (Slika 5) čiji je likovni sadržaj vezan uz djecu i njihove potrebe.

Slika 1 - Ilustracija, Leonardo Da Vinci, oko 1651.⁸

Slika 2 - Ilustracija iz časopisa *Cottage Life*, Bryon Eggenschwiler⁹

Slika 3 - Ilustracija, Nick Radford¹⁰

Slika 4 - Ilustracija, Eleni Dobo¹¹

Slika 5 - Ilustracija, Nia Tudor¹²

⁷ Kreativni na liniji, Što je reklamna ilustracija, <https://www.creativosonline.org/hr/que-es-ilustracion-publicitaria.html> (pristupljeno 25.1.2024.)

⁸ MPG, The body according to Leonardo da Vinci, <https://www.mpg.de/13410126/leonardo-da-vinci-anatomical-world> (pristupljeno 29.3.2024.)

⁹ National Magazine Awards, Top 10 Canadian Magazine Illustrations, <https://magazine-awards.com/en/2014/05/15/top-10-canadian-magazine-illustrations/> (pristupljeno 29.3.2024.)

¹⁰ Directory od Illustration, <http://blog.directoryofillustration.com/illustrating-a-classic/> (pristupljeno 29.3.2024.)

¹¹ Colossal, Metaphorical Editorial Illustrations by Eleni Debo Incite Reflections on Contemporary Life <https://www.thisiscolossal.com/2020/10/eleni-debo-illustrations/> (pristupljeno 29.3.2024.)

¹² Nia Tudor, <https://www.niatudor.co.uk/> (pristupljeno 29.3.2024.)

Broj tehnika za stvaranje ilustracije je neograničen, ali neke od osnovnih i najčešće korištenih su: olovka, tuš, litografija, akvarel, kolaž i slično. Ilustracije se prema stilu dijele na: realistične, karikaturene, dječje, linijske, flat i druge. Ilustracije se, prema načinu izrade, mogu podijeliti na one izrađene na digitalan način te na one izrađene na tradicionalan način.

2.2. POVIJEST ILUSTRACIJE

Korijene ilustracije pronalazimo u prvim spiljskim slikama u Francuskoj (Chauvet i Lascaux) i Španjolskoj (Altamira) u razdoblju paleolitika (30 000 – 10 000 p.n.e.). Naši su se predci likovno izražavali daleko prije pojave pisma ilustrirajući pojave, događaje, osobe i životinje oko sebe na zidovima špilja i, iako je mnogo slika uništeno kroz povijest, ostale su pojedine koje to dokazuju.

Zatim su nam poznate egipatske serije ilustracije između 3000. i 1000. god. p.n.e., od kojih je najočuvanija *Knjiga mrtvih*. Ona prikazuje put mrtve duše prije prelaska u vječni život.

U srednjem vijeku (600. – 1100. god.) ilustrirani vjerski tekstovi jedna su od najčešćih formi ranokršćanske umjetnosti koja nastaje u Europi s ručno pisanim biblijskim tekstovima na pergamentima uz ukrase biblijskih motiva.¹³

U romaničkom razdoblju 11. i 12. stoljeća procvat doživljaju iluminacije (iako su postojale i ranije), oslikani rukopisi ukrašeni zlatom i ornamentima, inicijalima, minijaturama i vinjetama, a u Hrvatskoj je sačuvano oko 300 iluminarnih rukopisa, od kojih je najstariji *Splitski evanđelist* iz 8. stoljeća. Najraskošnije ukrašeno glagoljično pismo jest *Hrvojev misal* s početka 15. stoljeća autora Jurja Julija Klovića.¹⁴

Renesansa sa sobom donosi preporod i napredak u kulturi te se od dotadašnjih strogih kršćanskih načela koja su obilježila srednji vijek okreće prema čovjeku. Zahvaljujući Johannesu Gutenbergu i njegovu izumu tiskarskog stroja 1452. godine, omogućeno je jeftinije stvaranje i distribucija knjiga ilustriranim drvorezima široj publici.¹⁵ Jedan od najpoznatijih grafičara renesanse i jedan od najvećih njemačkih umjetnika je Albrecht Durer poznat po svojim drvorezima i bakrorezima

¹³ Art Encyclopedia, *Illustration*, <http://www.visual-arts-cork.com/illustration.htm> (pristupljeno 6.1.2024.)

¹⁴ Hrvatska enciklopedija, *iluminacija*, <https://enciklopedija.hr/clanak/27120> (pristupljeno 6.1.2024.)

¹⁵ Norman Rockwell Museum, *Renaissance*, <https://www.illustrationhistory.org/history/time-periods/renaissance> (pristupljeno 13.1.2024.)

kojih je napravio preko 400, a neki od njih su *Apokalipsa* i *Nosorog* te knjiga *Četiri knjige o ljudskim proporcijama* s vještim prikazima ljudskog tijela i proporcija.¹⁶

Velik utjecaj na ilustraciju 18. stoljeća imale su novine koje su izlazile češće i omogućavale su nove ilustracije svakim novim izdanjem. Najpoznatiji ilustratori u 18. stoljeću bili su Jean-Honore Fragonard koji je bakrorezom ilustrirao književna djela, među kojima i *Ariosto* i *Bijesni Orlando* (Slika 6), William Blake koji je u bakrorezu napravio 21 ilustraciju prizora iz *Knjige o Jobu* te Henry Fuseli s 9 ilustracija za Boydell Shakespeare galeriju u Londonu.

Slika 6 - Ilustracija za *Bijesnog Orlando*, Jean Honore Fragonard, 1780.¹⁷

Devetnaesto stoljeće i industrijska revolucija dovode do cvjetanja industrije novina čija izdanja izlaze svakodnevno (*The Times*) ili tjedno (*Illustrated London News*), što dovodi do većeg broja uspješnih ilustratora. Nastaje politička ilustracija, karikatura, kao i dječja ilustracija te ilustracija u boji, a koriste se i nove tehnike poput litografije te kasnije fotogravure u boji. Godina 1880-ih dolazi do velikog iskoraka u tiskarstvu, što omogućuje repliciranje crteža olovkom i tušem točno onako kako je izvorno nacrtano te dovodi do novih metoda vjernog reproduciranja crteža koji su brži, efikasniji i jeftiniji. Neki od najpoznatijih ilustratora tog vremena su Eugene Delacroix s

¹⁶ The Metropolitan Museum of Art, Albrecht Durer, https://www.metmuseum.org/toah/hd/durr/hd_durr.htm (pristupljeno 13.1.2024.)

¹⁷ Brooklyn Museum, Open Collection, <https://www.brooklynmuseum.org/opencollection/objects/115407> (pristupljeno 29.3.2024.)

mnogobrojnim litografijama, politički karikaturist Honore Daumier i Gustave Dore, ilustrator Danteovog *Pakla* i Cervantesovog *Don Quijota* (Slika 7).

Slika 7 - Ilustracija Don Quixotea i Sancha, Gustave Dore, 1863.¹⁸

Dvadeseto stoljeće donosi procvat stilova poput secesije, art decoa, konstruktivizma i bauhaus pokreta. Događa se ulazak šireg spektra tehnika u ilustraciju zahvaljujući mogućnosti printa i vjernog repliciranja crteža, slike i fotografije. U 20. stoljeću dominira američka komercijalna ilustracija zbog svoje snažne izdavačke i tiskarske industrije. Prvi i drugi svjetski rat donose nove prilike za ilustraciju uz ratne reklamne ilustracije vezane uz oružje i moralne poruke vojnicima i obiteljima, ali i ilustracije antiratnog stava. Razvijaju se nove vrste ilustracije poput modne, glazbene, videoigara, animacije i filma, a procvat se događa i u dječjoj ilustraciji i slikovnicama koje postaju važan dio dječjeg razvoja, uz sve veće zanimanje za psihologiju djeteta. Neki od najvažnijih ilustratora tog vremena su Norman Rockwell poznat po sentimentalnim ilustracijama svakodnevnog života za *The Saturday Evening Post*, Roy Lichtenstein poznat po stripovskom stilu te, uz Andyja Warhola, kao jedan od pokretača pop-arta. Krajem 20. stoljeća i razvojem računala dolazi do promjene i kompjuterizacije stvaranja slike, uređivanja i repliciranja te nastaje digitalna ilustracija koja se radi u softverskim programima poput Adobe Illustratora, Adobe Photoshopa i Krite uz pomoć digitalnog ili

¹⁸ Wikiart, Gustave Dore, Don Quixote and Sancho Setting Out, <https://www.wikiart.org/en/gustave-dore/don-quixote-and-sancho-setting-out-1863> (pristupljeno 29.3.2024.)

grafičkog tableta. Digitalna ilustracija je u 21. stoljeću sve popularnija i svakodnevno napreduje, dok su tradicionalne tehnike zapostavljenije.¹⁹

2.3. DJEČJA ILUSTRACIJA

Dječja ilustracija namijenjena je djeci, a cilj joj je obogatiti i upotpuniti tekst. Koristi se u knjigama, slikovnicama, stripu, bojankama, na igračkama, u video igricama, odnosno u proizvodima kojima je dijete konzument, a potrebna je ilustracija. Ilustracije možemo podijeliti na nekoliko stilova prema pristupu izrade ilustracije:

- apstraktni stil - naglasak na jednostavnosti u kojoj se ističu likovni elementi boje i oblika (Slika 8)
- stripovski stil - zaigran i simpatičan stil baziran na stripu (Slika 9)
- ekspresionistički stil - snažnim bojama i ekspresivnim potezima se postiže emocija (Slika 10)
- impresionistički stil - „hvatanje trenutka“ i igra svjetlosti (Slika 11)
- folklorni stil - tradicionalni stil u smislu motiva i tehnike (Slika 12)
- naivni stil - „dječji“ stil likovnog oblikovanja, dvodimenzionalan i plošan, često se koristi obrnuta perspektiva i načini na koje djeca crtaju (Slika 13)
- realistički stil - oblikovanje realistično, uredno i precizno, što bliže stvarnom izgledu (Slika 14)
- nadrealistički stil - maštoviti stil imaginarnih, magičnih i iznenađujućih prizora, likova i svjetova (Slika 15)
- romantičarski stil - raskošno dekorativno ukrašavanje prizora u stilu starih majstora (Slika 16)²⁰.

Ilustracija namjenjena djeci treba poticati maštu i kreativnost djeteta. Osim toga, ona treba biti inspirativna i poticati osjećaj za lijepo.

¹⁹ Art Encyclopedia, Illustration, <http://www.visual-arts-cork.com/illustration.htm> (pristupljeno 6.1.2024.)

²⁰ ANTONIJA BALIĆ-ŠIMRAK, SMILJANA NARANČIĆ KOVAČ, Likovni aspekti ilustracije u dječjim knjigama i slikovnicama, u: Dijete, vrtić, obitelj, 66 (2011./2012.), 11.

Slika 8 - Ilustracija, Ashley Mary, Joanne, 2021.²¹

Slika 9 - Ilustracija, Alina Slyshik²²

Slika 10 - Ilustracija, Ah Li i 2013.²³

Slika 11 - ilustracija, Nepoznat autor²⁴

Slika 12 - Ilustracija, Arthur Rackham, 1909.²⁵

Slika 13 - Ilustracija, Dalphine Durand²⁶

Slika 14 - Ilustracija, Maryna Reshetnikova²⁷

Slika 15 - Ilustracija, Dmitry Belyaev²⁸

Slika 16 - Ilustracija, Ziyi Gao²⁹

²¹ Ashley Mary, <https://ashleymary.com/2021> (pristupljeno 29.3.2024.)

²² Behance, Alina Slyshik, <https://www.behance.net/alyaslyshik> (pristupljeno 29.3.2024.)

²³ Flickr, All Things <https://www.flickr.com/photos/allthingspage/> (pristupljeno 29.3.2024.)

²⁴ Pinterest, <https://www.pinterest.com/pin/2181499813911763/> (pristupljeno 29.3.2024.)

²⁵ Wikipedia, Hansel and Gretel, https://en.wikipedia.org/wiki/Hansel_and_Gretel (pristupljeno 29.3.2024.)

²⁶ Pinterest, <https://www.pinterest.com/pin/328692472819818058/> (pristupljeno 29.3.2024.)

3. SLIKOVNICA

Slikovnice se mogu definirati kao „bogato ilustrirane knjige za djecu. U njima se ostvaruje osobito jedinstvo likovnog i narativnog, slike i priče.“³⁰ Slikovnica je prva knjiga s kojom se dijete upoznaje, ona je zabavna i edukativna te prilagođena uzrastu djeteta. Diana Zalar slikovnicu opisuje kao vrstu ilustrirane knjige za djecu čiji je puni smisao shvatljiv tek uz pomoć ilustracija te kao jedinu autohtonu vrstu književnosti za djecu.³¹

S obzirom da se dijete susreće s knjigom dok još nema čitalačke sposobnosti ili je u ranoj fazi učenja, slika/ilustracija prevladava i ima prednost nad pisanom riječi. Način oblikovanja slikovnice razlikuje se ovisno o dobi djeteta i njegovim mogućnostima.³² Prema dobi se slikovnice mogu podijeliti za djecu uzrasta:

- 0 – 1 god. - oblici su jednostavni, a boje žarke. Teksta je malo i jednostavan je u obliku pjesmice ili brojalice (Slika 17).
- 2 – 4 god. - slikovnice s malo teksta, sa šarenim i jednostavnim ilustracijama. Priče koje se bave djeci poznatim pojavama iz okoline, životinjama, svakodnevnim životom i slično (Slika 18).
- 5 – 7 god. - priče sadrže više teksta, duže su i kompleksnije. Ilustracija je još uvijek sastavni dio priče. Pojavljuju se problemske slikovnice s temama emocija i svakodnevnih problema s kojima se dijete susreće (Slika 19).
- 7 – 10 god. - bave se temama emocija, ponašanja i priča s poukama. Tekst je duži jer je djetetova sposobnost zadržavanja pažnje povećana. Ilustracije su kompleksnije i konceptualnije (Slika 20).

Knjiga treba biti prilagođena djetetu materijalom, formom i sadržajem. Treba biti napravljena od čvrstog materijala bez oštrih rubova ili meka i savitljiva, dimenzija dovoljnih da dijete može samostalno držati knjigu.³³

²⁷ Behance, <https://www.behance.net/gallery/47507319/Childrens-book-illustrations> (pristupljeno 29.3.2024.)

²⁸ Pinterest, <https://www.pinterest.com/pin/1829656092441416/> (pristupljeno 29.3.2024.)

²⁹ Pinterest, <https://www.pinterest.com/pin/42925002693322727/> (pristupljeno 29.3.2024.)

³⁰ RANKA JAVOR, *Kakva je knjiga slikovnica*, Zbornik, Zagreb, 1999., 5.

³¹ LZMK, *Hrvatska književna enciklopedija 4*, Zagreb, 2012., 84.

³² IVANA ŠIŠNOVIĆ, Odgojno-obrazovna vrijednost slikovnice, u: *Dijete, vrtić, obitelj*, 66 (2011./2012.), 8.

³³ IVANA ŠIŠNOVIĆ, Odgojno-obrazovna vrijednost slikovnice, u: *Dijete, vrtić, obitelj*, 66 (2011./2012.), 9.

Slika 17 - *Montessori Baby: OBLICI*, Agnese Baruzzi, 2023.³⁴

Slika 18 - *Moja prva knjiga DOMAĆE ŽIVOTINJE*, Agnese Baruzzi, 2023.³⁵

Slika 19 - *Momo se svađa s mamom*, Sven Nemet, 2023.³⁶

Slike 20 - *10 ideja za spas planeta*, Clarissa Corradin, 2021.³⁷

Slikovnica može imati određene funkcije koje su potrebne za razvoj i odgoj djeteta, a to su: informacijsko-odgojna, spoznajna, iskustvena, estetska, govorno-jezična i zabavna funkcija. Informacijsko-odgojna funkcija slikovnice omogućuje da dijete dobije odgovore na pitanja i probleme. Na taj način dijete uči i postupno shvaća knjigu kao izvor znanja. Dijete uz pomoć slikovnice uči razvijati mišljenje i sposobnost analiziranja, sinteziranja, usporedbe i apstrakcije te stječe svijest i razvija sliku o sebi. Spoznajna funkcija jest ona kojom dijete provjerava svoje znanje i spoznaje o stvarima, odnosima i pojavama. Iskustvena funkcija pretpostavlja da dijete ima mogućnost učiti o stvarima, osobama i pojavama koje možda ne bi imalo prilike vidjeti i doživjeti u vlastitom okruženju. Estetska funkcija izaziva osjećaje i doživljaje i razvija osjećaj za ljepotu.³⁸ Govorno-jezična funkcija slikovnice ima zadaću proširivanja djetetova rječnika i jezične i govorne sposobnosti. Zabavna funkcija navodi se kao preduvjet za ostvarivanje ostalih funkcija.³⁹ Vrijeme uz slikovnicu mora biti zabavno kako bi se kod djeteta razvio ispravan odnos prema knjizi.⁴⁰

³⁴ Evenio, Slikovnice, <https://evenio.hr/proizvod/slikovnice/montessori-baby-oblici/> (pristupljeno 29.3.2024.)

³⁵ Evenio, Slikovnice, <https://evenio.hr/proizvod/slikovnice/moja-prva-knjiga-domace-zivotinje/> (pristupljeno 29.3.2024.)

³⁶ Evenio, Slikovnice, <https://evenio.hr/proizvod/slikovnice/momo-se-svada-s-mamom/> (pristupljeno 29.3.2024.)

³⁷ Knjižara Ljevak, Autori, <https://www.ljevak.hr/giuseppe-d-anna-clarissa-corradin/26562-10-ideja-za-spas-planeta.html> (pristupljeno 29.3.2024.)

³⁸ PETAR ČAČKO, Slikovnica, njezina definicija i funkcije, u: *Kakva je knjiga slikovnica*, (ur.) Ranka Javor, Zagreb, 1999., 15-16.

³⁹ IVANA MARTINOVIĆ, IVANKA STRIČEVIĆ, Slikovnica: prvi strukturirani čitateljski materijal namijenjen djetetu, u: *Libellarium*, 4 (2011.), 53.

⁴⁰ PETAR ČAČKO, Slikovnica, njezina definicija i funkcije, u: *Kakva je knjiga slikovnica*, (ur.) Ranka Javor, Zagreb, 1999., 15-16.

Cilj slikovnice je potaknuti ljubav prema čitanju i knjizi kao izvoru znanja, pružiti podršku djetetu u razvoju mašte i kreativnosti kroz maštovito ispričane priče i ilustracije koje vizualiziraju. Slikovnice također pospješuju razvoj kognitivnih vještina kroz učenje novih stvari i rješavanje problema. Djeca kroz slikovnice imaju priliku susresti se s temama poput razumijevanja sebe, prijatelja i obitelji. Osim toga, kroz slikovnice se susreću s različitim kulturama i pravilima ponašanja. Slikovnice koje se bave temama odnosa u obitelji i odnosa s prijateljima pomažu djeci u razumijevanju vlastitih i tuđih emocija, izražavanju emocija i razvijanju socijalnih i emocionalnih vještina.

3.1. PODJELA SLIKOVNICA

Diana Zalar i Berislav Majhut slikovnice dijele prema obliku, sadržaju, strukturi izlaganja, likovnoj tehnici i odnosu prema čitatelju. Po obliku se slikovnice mogu razvrstati u: leporello, pop up, nepoderivu, multimedijску ili elektroničku i slikovnicu igračku. Prema strukturi izlaganja, slikovnice se dijele na narativne i tematske. Prema sadržaju mogu biti: o životinjama, o svakodnevnom životu, abecedi, bajke i drugo. S obzirom na likovnu tehniku, mogu biti: fotografske, lutkarske, dječji crteži, crteži umjetnika, strip-slikovnice i interaktivne. U odnosu na sudjelovanje čitatelja, mogu biti slikovnice kojima se dijete samostalno služi i slikovnice za koje je potrebna pomoć roditelja ili neke druge osobe.⁴¹

Ovisno o načinu pisanja teksta u slikovnici, Ranka Javor dijeli slikovnice na one pisane u stihu, one pisane prozom i slikovnice bez teksta. U stihovima je pisano oko 70 % slikovnica, dok se prozom koristi oko 20 % slikovnica, a to su najčešće bajke i priče s velikom količinom teksta didaktičke funkcije. Slikovnice bez teksta ili s minimalno teksta obuhvaćaju oko 10 % slikovnica.⁴²

Slikovnice se prema strukturi sadržaja mogu podijeliti na: informativne, umjetničke, spoznajno-pojmovne i problemske. Problemska slikovnica bavi se svakodnevnim situacijama i međuljudskim odnosima u obitelji i okolini s djetetom u središtu radnje. Cilj takvih slikovnica je

⁴¹ Predškolijska, Slikovnica – svrha, vrste i funkcije, <https://www.predskologija.com/slikovnica-svrha-vrste-i-funkcije/> (pristupljeno 13.1.2024.)

⁴² ŠTEFKA BATINIĆ, BERISLAV MAJHUT, Počeci slikovnice u Hrvatskoj, u: *Kakva je knjiga slikovnica*, (ur.) Ranka Javor, Zagreb, 1999., 28-29.

pomoći djeci i roditeljima u rješavanju neugodnih situacija i problema u vlastitom svakodnevnom životu.⁴³ Neke od tema kojima se problemske slikovnice bave su: emocije (strah od određene pojave, bijes, tuga, ljubav, ljubomora...), ponašanje i osobine (hrabrost, higijenske navike, moral, odgovornost, odrastanje, sebičnost...), odnosi u obitelji (tolerancija, nasilje, svađa, zajedništvo...) i zdravlje.⁴⁴

Slikovnica ima veliku ulogu u razvoju djeteta pružajući mu vizualne podražaje koji potiču maštu, kreativnost i razumijevanje svijeta oko njega. Međutim, kod slabovidne i slijepe djece postoji prepreka u uživanju i učenju iz slikovnica. Važno je u ovom tekstu spomenuti i vrstu slikovnice koja je namijenjena za djecu s teškoćama vida, a to je taktilna slikovnica koja im omogućuje doživjeti vizualni svijet putem dodira, pružajući im informacije o slikama putem različitih oblika i tekstura. Ovaj tip slikovnice potiče razvoj percepcijskih i finih motoričkih vještina. Cilj taktilnih slikovnica je obogatiti iskustvo djece s oštećenjem vida i napredovati prema inkluzivnijem pristupu u obrazovanju i razvoju.⁴⁵

3.2. POVIJEST SLIKOVNICE

Prva edukativna slikovnica nastala je 1658. godine. Ime joj je *Orbis sensualium pictus (Osjetilni svijet u slikama)* (Slika 21), a autor je Jan Amos Komensky. U njoj se nalazi 150 ilustracija svakodnevnog života, od vrtlarstva do kuhanja piva, situacija poznatih djeci tog vremena. Slikovnica je služila kao edukativna literatura najmlađim čitateljima.⁴⁶

⁴³ HELA ČIČKO, Dva stoljeća slikovnice, u: *Kakva je knjiga slikovnica*, (ur.) Ranka Javor, Zagreb, 1999., 17-18.

⁴⁴ Hrvatsko knjižničarsko društvo, Projekt „Čitajmo im od najranije dobi“, <https://www.hkdrustvo.hr/datoteke/132> (pristupljeno 13.1.2024.)

⁴⁵ Knjižnica i čitaonica Fran Galović Koprivnica, Taktile slikovnice – prozor u svijet slijepe i slabovidne djece, <https://www.knjiznica-koprivnica.hr/franorama/taktilne-slikovnice-prozor-u-svijet-slijepe-i-slabovidne-djece/> (pristupljeno 14.1.2024.)

⁴⁶ The public domain review, <https://publicdomainreview.org/essay/in-the-image-of-god-john-comenius-and-the-first-children-s-picture-book/> (pristupljeno 13.1.2024.)

Slika 21 - *Osjetilni svijet u slikama*, Jan Amos Komensky, 1658.⁴⁷

Utemeljitelja slikovnice teško je utvrditi, no ističu se dva imena. Pojedini stručnjaci ocem slikovnice smatraju Friedricha Justina Bertucha, weimarskog izdavača koji je 1792. godine objavio zbirku od 12 knjiga pod nazivom *Slikovnice za djecu* koje su se prodavale skupno, ali i zasebno kako bi bile dostupne svima. On je smatrao kako su slikovnice za djecu važne jednako kao i druge stvari koje djeca svakodnevno koriste te da su “obavezni inventar dječje sobe”.⁴⁸ Drugi izvori kao oca slikovnice navode Randolpha Caldecotta, američko-britanskog ilustratora iz 19. stoljeća koji je uvelike utjecao na razvoj ilustracije i slikovnice. Najprije je radio kao ilustrator za *Illustrated London News*, a zatim kao ilustrator i pisac na više od 16 slikovnica koje su prodane u stotinama tisuća primjeraka. Njegovi najpoznatiji radovi su: *Nursery Rhymes* (*Uspavanke za djecu*), *The House that Jack Built* (*Kuća koju je Jack sagradio*) i *The Diverting History of John Gilpin* (*Zanimljiva povijest Johna Gilpina*).

Neki od važnih autora 19. stoljeća su: britanski pisac i ilustrator Edward Lear koji je najpoznatiji po slikovnici *Book of Nonsense* (*Knjiga besmislica*), John Teinell, ilustrator priče *Alisa u Zemlji Čudesas* autora Lewisa Carrolla i Kate Greenaway, engleska viktorijanska umjetnica i spisateljica.⁴⁹

⁴⁷ State Library South Australia, Digital Collections, <https://digital.collections.slsa.sa.gov.au/nodes/view/2177> (pristupljeno 29.3.2024.)

⁴⁸ HELA ČIČKO, Dva stoljeća slikovnice, u: *Kakva je knjiga slikovnica*, (ur.) Ranka Javor, Zagreb, 1999., 17-21.

⁴⁹ MARTIN SALISBURY, *Children's Picturebooks, The art of visual storytelling*, London, 2012., 16-17.

Najranije sačuvana slikovnica hrvatskog autora objavljena je 1885. godine u Stuttgartu pod nazivom *Domaće životinje*, čiji je tekst napisao učitelj Josip Milaković, a ilustrirao Heinrich Leutemann. Ona se sastoji od osam litografija s realističnim prikazima domaćih životinja.⁵⁰

Dvadeseto stoljeće, zahvaljujući većem zanimanju za dječju psihologiju i pridavanju veće pozornosti važnosti dječjeg razvoja, predstavlja uzlet u stvaranju slikovnica i literature namijenjene najmlađoj populaciji. Stvara se velik broj ilustratora i pisaca koji se okreću primarno književnoj umjetnosti usmjerenoj djeci.

Prva knjiga velikog značaja u 20. stoljeću je *The Tale of Peter Rabbit* (*Priča o Petru Zecimiru*) (Slika 22) autorice Beatrix Potter iz 1902. godine. Knjiga postaje ikonom dječje književnosti i jedna je od najpoznatijih priča za djecu i danas.

Vrlo gladna gusjenica autora Erica Carlea iz 1969. godine dobar je primjer povezivanja slike i riječi u slikovnici. To je jedan od najranijih primjera kreativnog korištenja rasporeda i dizajna prostora u slici.⁵¹

Slika 22 - ilustracija iz *Priče o Petru Zecimiru*, Beatrix Potter, 1902.⁵³

Slika 23 - *Vrlo gladna gusjenica*, Eric Carle, 1969.⁵²

⁵⁰ ŠTEFKA BATINIĆ, BERISLAV MAJHUT, Počeci slikovnice u Hrvatskoj, u: *Kakva je knjiga slikovnica*, (ur.) Ranka Javor, Zagreb, 1999., 26.

⁵¹ MARTIN SALISBURY, *Children's Picturebooks, The art of visual storytelling*, London, 2012., 92-93.

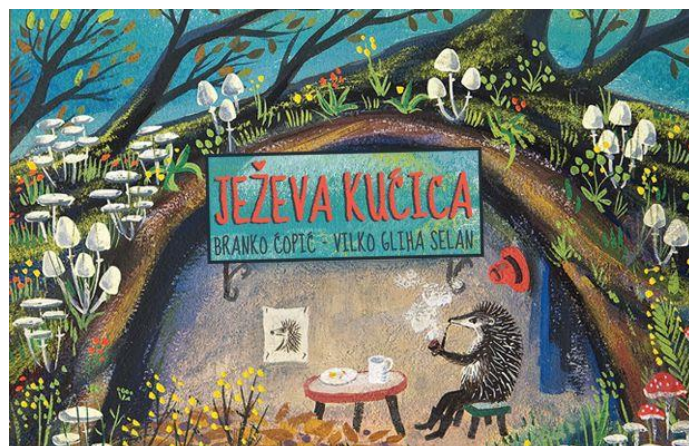
⁵² Školska knjiga, *Vrlo gladna gusjenica*, <https://shop.skolskajniga.hr/vrlo-gladna-gusjenica.html> (pristupljeno 29.3.2024.)

⁵³ Britannica, *The Tale of Peter Rabbit*, <https://www.britannica.com/topic/The-Tale-of-Peter-Rabbit> (pristupljeno 29.3.2024.)

Od hrvatskih ilustratora 20. stoljeća važno je spomenuti Andriju Maurovića, Vladimira Kirina i Vilka Gliha-Selana. Andrija Maurović poznat je kao najstariji crtač stripova te je nacrtao više od stotinu stripova, karikatura i plakata. Između ostalog, ilustrirao je djelo *Divlji dječak* Mate Lovraka. Slikar i grafičar Vladimir Kirin poznat je po svojim grafikama *Stari Zagreb* iz 1925. godine i ilustracijama *Priča iz davnina* (Slika 24). Prvi je hrvatski ilustrator, zajedno s hrvatskom autoricom teksta Ivanom Brlić-Mažuranić, djela naziva *Dječja čitanka o zdravlju* iz 1927. godine. Vilko Gliha-Selan bio je jedan od urednika dječjeg časopisa *Radost* koji je okupljao mnoge umjetnike koji su se bavili ilustracijom za djecu. Zaslužan je za ilustracije priče *Ježeva kućica* (Slika 25) Branka Ćopića.⁵⁴

Slika 24 - *Priče iz davnina*, Vladimir Kirin, 1916.⁵⁶

Slika 25 - *Ježeva kućica*, Vilko Gliha Selan, 1957.⁵⁵

Slikovnice u 21. stoljeću donose suvremeni pristup ilustraciji i dizajnu uz napredak tehnologije. Mnoge se ilustracije u slikovnicama izrađuju tehnikom digitalnog crtanja, što omogućuje lakše i brže stvaranje. Ne postoji univerzalan stil vremena jer je likovno izražavanje ilustratora individualno. Neki su se autori istaknuli jedinstvenim i inovativnim pristupima ilustraciji i stvaranju slikovnice.

⁵⁴RANKA JAVOR, *Ilustriranje dječje knjige u Hrvatskoj – pregled najznačajnijih autora od 1950. godine do danas*, u: *Kakva je knjiga slikovnica*, (ur.) Ranka Javor, Zagreb, 1999., 45-48.

⁵⁵ MVINFO, *Ježeva kućica*, <https://mvinfo.hr/clanak/jezeva-kucica-omiljena-prica-za-sve-generacije-slikovnica-plus-animirani-film> (pristupljeno 29.3.2024.)

⁵⁶ Bazzar, <https://bazzar.hr/p/XNZG4Q2-price-iz-davnine-ivana-brlic-mazuranic-vladimir-kirin> (pristupljeno 29.3.2024.)

Robert Sabuda majstor je pop-up slikovnica koji stvara čudesne svjetove koji doslovno iskaču iz stranica knjige. Ilustrator je mnogobrojnih slikovnica i adaptacija od kojih su najpoznatije *Čarobnjak iz Oza* Lymana Franka Bauma i *Alisa u Zemlji Čudesa* (Slika 26). Trostruki je dobitnik Meggendorferove nagrade (Meggendorfer Prize for Best Paper Engineering) te je dobitnik još mnogobrojnih nagrada za pop-up knjige.⁵⁷

Ashley Spires je ilustratorica i spisateljica poznata po svojim maštovitim i duhovitim radovima. Najpoznatija je po seriji slikovnica *Binkyjeve avanture* i slikovnici *Najčudesnija stvar* (Slika 27) o djevojčici koja se suočava s izazovom stvaranja i neuspjeha. Inspirativna i edukativna priča ispričana na zabavan način potiče čitatelja na istraživanje kreativnosti, prihvaćanje izazova i rješavanje problema.⁵⁸

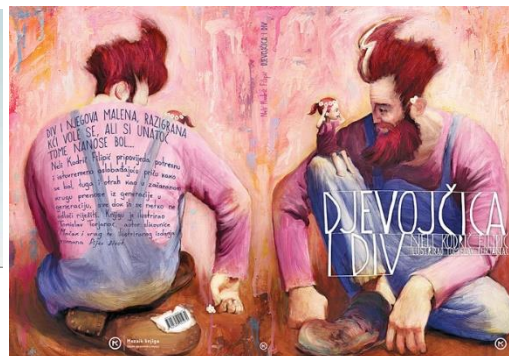
Od hrvatskih autora ističe se Tomislav Torjanec, međunarodno priznat ilustrator i slikar, koji je ilustrirao mnogo slikovnica, uključujući i *Mačak i vrag* Jamesa Joycea i *Djevojčica i div* (Slika 28) koja je dobitnica dvije hrvatske nagrade spisateljice Neli Kodrič Filipić.⁵⁹

Slika 26 - *Alisa u zemlji čudesa*, Robert Sabuda, 2003.⁶⁰

Slika 27 - *Najčudesnija stvar*, Ashley Spires, 2013.⁶¹

Slika 28 - *Djevojčica i div*, Tomislav Torjanec, 2009.⁶²

⁵⁷ Encyclopedia.com, Sabuda, Robert, <https://www.encyclopedia.com/children/scholarly-magazines/sabuda-robert-1965> (pristupljeno 14.1.2024.)

⁵⁸ Ashley Spires, About, <https://www.ashleyspires.com/about> (pristupljeno 14.1.2024.)

⁵⁹ Tomislav Torjanec, About, <http://torjanec.com/Content/About/> (pristupljeno 14.1.2024.)

⁶⁰ Booktopia, <https://www.booktopia.com.au/alice-s-adventures-in-wonderland-lewis-carroll/book/9780689847431.html> (pristupljeno 29.3.2024.)

⁶¹ Ashley Spires, Books, <https://www.ashleyspires.com/books> (pristupljeno 29.3.2024.)

⁶² Torjanec, The Little Girl And The Giant, <http://www.torjanec.com/Content/TheLittleGirlAndTheGiant/> (pristupljeno 29.3.2024.)

4. RAZVOJ DJETETA

Životni ciklus čovjeka započinje začecem i završava trenutkom smrti. Tijekom tog razdoblja čovjek se neprestano razvija i mijenja. To je dinamičan proces koji je pod utjecajem raznih faktora kao što su: genetika, okolina, obrazovanje, kultura i slično. Faze razvoja dijelimo na: prenatalno razdoblje, novorođenče, najranije djetinjstvo, rano djetinjstvo, srednje djetinjstvo, adolescencija, rana odrasla dob, zrela dob, srednja dob, starija dob.⁶³ Svaka od ovih faza sa sobom nosi određene promjene i razvoj u različitim područjima, a u prvim su godinama života te promjene najintenzivnije i najbrže. Područja razvoja dijelimo na: tjelesni, kognitivni te emocionalni i socijalni razvoj.⁶⁴

Tjelesni razvoj najizraženiji je u prve dvije godine života kada se događaju velike i brze promjene u djetetovoj masi, rastu zuba, pokretima, sjedenju, hodanju...⁶⁵

Kognitivni (spoznajni) razvoj odnosi se na mentalne procese (mišljenje, pamćenje, učenje, računanje i rješavanje problema) kojima dijete pokušava razumijeti svijet oko sebe i prilagoditi ga sebi.⁶⁶ Psiholog i filozof Jean Piaget razvio je teoriju o kognitivnom razvoju u kojoj opisuje četiri razvojne faze:

1. Senzomotorni stadij (0 do 2 g.) u kojem dijete kroz jednostavno djelovanje uči o okolini. Dijete ne razlikuje sebe od okoline. Ono što ne vidi ne postoji, primjerice ako se igračka makne od njega, neće ju tražiti jer ne shvaća da stvari postoje čak i ako ih ne vidi.
2. Predoperacijski stadij (2 do 6 g.) u kojem dijete razvija sposobnost razmišljanja kroz simbole, s ograničenim logičkim razmišljanjem. Glavne karakteristike ovog razdoblja su: egocentrizam, centracija, nemogućnost konzervacije i ireverzibilnost mišljenja. Egocentrizam se odnosi na činjenicu da dijete ima teškoće u razumijevanju svijeta iz tuđe perspektive. Djeci je teško razumijeti da drugi imaju drugačije perspektive i misli. Ovo razdoblje prestaje oko 6. godine kada se dijete privikava na skupinu i prihvaća pravila skupine. Centracija je nesposobnost da se dijete u isto vrijeme usredotoči na nekoliko aspekata situacije ili objekta. Na primjer, u konkretnom operacijskom zadatku koji

⁶³ LAURA E. BERK, *Psihologija cjeloživotnog razvoja*, Zagreb, 2008., vi.

⁶⁴ DENIS BRATKO, *Udžbenik psihologije za gimnazije*, Zagreb, 2013., 140.

⁶⁵ DENIS BRATKO, *Udžbenik psihologije za gimnazije*, Zagreb, 2013., 143.

⁶⁶ BRANKA STARC, MIRA ČUDINA OBRADOVIĆ, ANA PLEŠA, BRUNA PROFACA, MARIJA LETICA, *Osobine i psihološki uvjeti razvoja djeteta predškolske dobi*, Zagreb, 2004., 20.

uključuje različite oblike ili veličine objekata, dijete se može usmjeriti na samo jedan aspekt, npr. veličinu, i zanemariti drugi važan aspekt, npr. oblik. Djeca postupno uče prevladati ovu sklonost u kasnijim stadijima. Nemogućnost konzervacije označava poteškoće u razumijevanju da se količina tvari ne mijenja samo zato što se oblik ili raspored tvari mijenjaju. Na primjer, ako se tekućina prelije iz manje i šire u višu i užu posudu, dijete će misliti da je sada tekućine više jer čaša izgleda veće. Ireverzibilnost mišljenja odnosi se na poteškoće djeteta da razumije da neke promjene mogu biti reverzibilne, odnosno da se mogu vratiti u prethodno stanje. Primjerice ako se balon napuše, on se poveća, ali dijete ne može zamisliti kako se on ispuhivanjem vraća u prethodno stanje.

3. Stadij konkretnih operacija (6 do 11 g.) jest stadij kada se sva ograničenja predoperacijskog stadija prevladavaju.⁶⁷ U ovoj fazi dijete razvija sposobnost konkretnog, logičkog razmišljanja i razumijevanja događaja i situacija na opipljiv i konkretan način. Glavno načelo razmišljanja u ovoj fazi je načelo konzervacije, razumijevanja da se količina tvari ne mijenja zbog promjene oblika ili rasporeda tvari.
4. Stadij formalnih operacija (od 11 g.) započinje u razdoblju adolescencije (oko 11. ili 12. godine) kada logičko razmišljanje nije vezano uz konkretne objekte. U ovoj fazi dijete stječe sposobnost apstraktnog i formalnog razmišljanja, što uključuje razumijevanje apstraktnih koncepta, logičko zaključivanje i rješavanje problema na apstraktnoj razini.⁶⁸

Emocionalni i socijalni razvoj započinju u prvih šest mjeseci života kada se počinje razlikovati šest osnovnih emocija: strah, ljutnja, sreća, tuga, gađenje i iznenađenje kojima dijete okolini komunicira svoje potrebe. Dječje emocije su, za razliku od emocija odrasle osobe, kratkotrajne i česte, jednostavne i spontane, snažne i nestabilne te se pokazuju otvoreno i nesuzdržano. Emocije i njihovo izražavanje ovise o dobi djeteta. U prve tri godine života dijete iskazuje samo osnovne emocije izrazima na licu i ponašanjima poput smijeha i plakanja te posjeduje uzak rječnik iskazivanja sviđanja ili nesviđanja. Od treće do šeste godine javljaju se emocije poput krivnje i zavisti i započinje upotreba svjesne regulacije emocija i samoregulacije ponašanja,

⁶⁷ BRANKA STARC, MIRA ČUDINA OBRADOVIĆ, ANA PLEŠA, BRUNA PROFACA, MARIJA LETICA, *Osobine i psihološki uvjeti razvoja djeteta predškolske dobi*, Zagreb, 2004., 23.

⁶⁸ DENIS BRATKO, *Udžbenik psihologije za gimnazije*, Zagreb, 2013., 144-145.

povećava se razumijevanje emocionalnih signala te uzroka i posljedica reakcije, razvija se rječnik koji zauzima značajniji oblik iskazivanja emocionalnog stanja.⁶⁹

Razvoj djeteta složen je proces koji se sastoji od niza različitih faza i promjena u kojima djeca razvijaju vještine, sposobnosti i identitet. Razumijevanje ovog procesa je ključno za pružanje podrške djetetu u cjelokupnom razvoju.

5. EMOCIJE

„Prestanak osjećanja bio bi nalik prestanku razmišljanja.“ - M. Brackett

Emocije su neizostavan dio ljudske prirode i dijelom nas čine onime što jesmo, kako se ponašamo, kako razmišljamo i kako komuniciramo s okolinom. Porijeklo riječi emocija dolazi iz latinske riječi *movēre*, što znači pokrenuti, te je prihvaćeno najprije u francuskom i engleskom jeziku (*motion- pokret; emotion-emocija*), a zatim i u mnogim drugim jezicima kao riječ koja označava emocije/osjećaje. Hrvatski jezični portal emocije definira kao „stanje duševne pobuđenosti obilježeno skupom subjektivnih osjećaja, obično popraćeno fiziološkim promjenama koje potiču osobu na reakciju.“⁷⁰

Emocije nastaju kao rezultat procesa u mozgu koji obrađuje informacije unutarnjih i vanjskih podražaja koje prima putem osjetila. Po primitku podražaja, mozak obrađuje informacije i stvara reakciju i iskustvo. Emocije se obrađuju u dijelu limbičkog sustava i neokorteksu. Limbički sustav je složeni sustav koji uz pamćenje i motivaciju, ima ulogu regulacije emocija. U amigdali se reguliraju emocije poput straha i uzbuđenja, što je vrlo važno zbog reagiranja na prijetnju i stresne događaje. U najmlađem dijelu mozga, neokorteksu (intelektualni mozak), odvija se obrada emocija poput ljubavi i ugone, složenih i profinjenijih emocija karakterističnih za naprednije vrste.⁷¹ Konačno iskustvo emocije koja se proživljava rezultat je cjelokupnog procesa od primitka podražaja, obrade u mozgu i iskazivanja.

⁶⁹ BRANKA STARC, MIRA ČUDINA OBRADOVIĆ, ANA PLEŠA, BRUNA PROFACA, MARIJA LETICA, *Osobine i psihološki uvjeti razvoja djeteta predškolske dobi*, Zagreb, 2004., 31., 37.

⁷⁰ Hrvatski jezični portal, Emocija https://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=fFxlXg%3D (pristupljeno 16.1.2024.)

⁷¹ DANIEL GOLEMAN, *Emocionalna inteligencija*, Zagreb, 2017., 11-12.

Iskustvo emocije sastoji se od tri komponente, a to su: fiziološka, izražajna i subjektivna komponenta. Fiziološka komponenta predstavlja tjelesne promjene koje se događaju tijekom emocije, poput ubrzanog rada srca, kratkog disanja, znojenja i slično. Njihova funkcija je pripremiti organizam na situaciju i moguću reakciju te povećati nivo energije, a što su one jače, jači je i doživljaj emocije. Izražajna ili ponašajna komponenta je način komuniciranja emocije okolini, verbalno ili neverbalno, poput smijeha, facijalne ekspresije, gestikulacije, plača i slično. Na te načine se prenosi informacija o osjećanju, namjeri i očekivanju poželjne reakcije. Subjektivna ili doživljajna komponenta je osobna percepcija osjećaja.⁷² Svaka se emocija sastoji od ovih komponenti, no način izražavanja ovisi o pojedincu i njegovu karakteru.

Emocija je kompleksan konstrukt koji uvelike oblikuje naše odluke, ponašanje, učenje, motivaciju i interakciju s okolinom. Neizostavan su dio ljudskog iskustva sa širokim utjecajem na razvoj i svakodnevni život.

5.1. PODJELA EMOCIJA

Emocije možemo podijeliti na osnovne (primarne) i složene (sekundarne). Dr. Paul Ekman, stručnjak za emocije i mikroekspresije, kroz dugogodišnje je istraživanje identificirao šest osnovnih emocija baziranih na različitim izrazima lica, a to su: sreća, tuga, bijes, strah, iznenađenje i gađenje (Slika 29). U svojoj teoriji o ljudskim emocijama navodi da osnovne emocije prati univerzalni izraz lica te da ih dijele sve kulture svijeta, one su urođene i automatske.⁷³ Složene emocije stječu se iskustvom i različito se izražavaju ovisno o kulturama. One nastaju kombiniranjem osnovnih emocija međusobno te kombiniranjem osnovnih i složenih emocija. Broj složenih emocija je velik, a neke od njih su: ljubomora, ponos, ljubav, zavist... Emocije možemo podijeliti i na pozitivne i negativne, no to ne znači da su one dobre ili loše.⁷⁴ Negativne su emocije u čovjekovu životu jednako važne kao i pozitivne i potrebno je naučiti ne izbjegavati ih nego se nositi s njima na pravilan način.

⁷² Emocije, Komponente emocija, <https://psihologijaemocije.weebly.com/komponente-emocija.html> (pristupljeno 9.3.2024.)

⁷³ PAUL EKMAN, Basic emotions; u: *Handbook of Cognition and Emotion*, (ur.) Tim Dalgleish, Mick J. Power, UK, 1999., 45-47.

⁷⁴ DENIS BRATKO, *Udžbenik psihologije za gimnazije*, Zagreb, 2013., 88.

trenutka primanja nagrade; reguliranje svojih raspoloženja i onemogućavanje uzrujanosti da zaguši sposobnost razmišljanja; suosjećanje i nadanje.“⁷⁷

Emocionalna inteligencija relativno je nov pojam i nije ju moguće „izmjeriti“ i ponuditi brojčani opis emocionalno inteligentne osobe kao što je moguće izmjeriti kvocijent inteligencije (IQ-a) standardiziranim testovima namijenjenim procjeni ljudske inteligencije. Jedan od testova mjerenja emocionalne inteligencije jest Mayer-Salovey-Caruso test emocionalne inteligencije (MSCEIT) koji se sastoji od prepoznavanja, razumijevanja, korištenja emocija i upravljanja emocijama kod sebe i drugih. Uključuje niz zadataka kojima se ispituju elementi emocionalne inteligencije.⁷⁸ IQ i EI su odvojene sposobnosti i moguće je da osoba koja ima visok IQ nema visoku EI i obratno.

U školskom okruženju ili na radnom mjestu imati sposobnost emocionalne inteligencije je od velike važnosti. Ona pozitivno utječe na akademski uspjeh, socijalnu interakciju te razumijevanje vlastitih osjećaja, što može dovesti do smanjenja anksioznosti i depresivnih osjećaja, boljeg nošenja sa stresnim situacijama, kreativnosti i sveopćeg zadovoljstva u okruženju.⁷⁹

Goleman opisuje emocionalnu inteligenciju kao „svijest o vlastitim osjećajima u trenutku kada do njih dolazi“.⁸⁰ Biti emocionalno inteligentan znači upravljati svojim emocijama, bile one pozitivne ili negativne, izražavati ih na pravilan način, prepoznavati i uvažavati tuđe osjećaje i stvarati primjerenu reakciju, rješavati konflikte na razuman način i biti svjestan trenutnih osjećaja.

⁷⁷ DANIEL GOLEMAN, *Emocionalna inteligencija*, Zagreb, 2017., 34.

⁷⁸ Consortium for Research on Emotional Intelligence in Organisations, The Mayer- Salovey- Caruso Emotional Intelligence Test, <https://www.eiconsortium.org/measures/msceit.html> (pristupljeno 9.3.2024.)

⁷⁹ MARC BRACKETT, *Pravo na osjećaje*, Zagreb, 2021., 252.

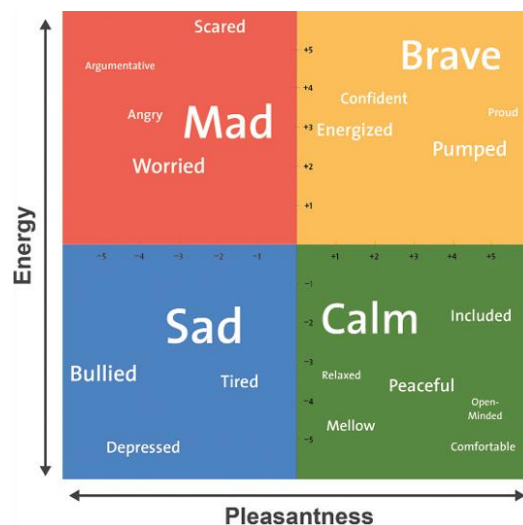
⁸⁰ DANIEL GOLEMAN, *Emocionalna inteligencija*, Zagreb, 2017., 47.

5.3. VJEŠTINE PREPOZNAVANJA, RAZUMIJEVANJA, IMENOVANJA, IZRAŽAVANJA I REGULACIJE EMOCIJA

Marc Brackett, profesor i osnivački direktor Yale centra za emocionalnu inteligenciju, u svojoj knjizi *Pravo na osjećaje* upoznaje nas s metodom upravljanja emocija korištenjem vještina prepoznavanja, razumijevanja, imenovanja, izražavanja i regulacije, koje su poznatije kao PRIIR vještine (eng. RULER), utemeljenom na dugogodišnjim istraživanjima. Ova metoda uklapa emocionalne vještine u školski kurikulum (SAD-a) i svakodnevne aktivnosti i promiče važnost emocionalnog učenja kao neizostavnog dijela obrazovnog procesa.

Prva vještina prepoznavanja emocija uključuje stvaranje svijesti o vlastitim i tuđim emocijama, bile one izrečene verbalno ili neverbalno. Ukoliko emocije ne prepoznamo, teško ćemo ih moći na pravilan način izraziti i regulirati. Središnja točka PRIIR metode koja pomaže u vještini prepoznavanja jest takozvani mjerac raspoloženja (Slika 30) koji je prvi put kao sredstvo za prepoznavanje emocija upotrijebljen u knjizi *Emocionalno inteligentan menadžer* (D. Caruso, P. Salovey). Mjerac raspoloženja polazi od pretpostavke da je svaku emociju moguće vizualizirati i smjestiti ju u prostor ugone (od vrlo ugodnog do vrlo neugodnog) i energije (od niske do visoke), podijeljene na četiri jednaka kvadrata crvene, plave, žute i zelene boje. Emocije poput bijesa i frustracije pripadala bi u crveni kvadrat niske ugone i visoke energije, smirenost i zadovoljstvo u zeleni kvadrat visoke ugone i niske energije. U žutom kvadratu visoke ugone i energije nalazi se uzbuđenje i sreća, dok su u plavom kvadratu emocije niske ugone i energije poput tuge i empatije.⁸¹

⁸¹ MARC BRACKETT, *Pravo na osjećaje*, Zagreb, 2021., 80-85.

Slika 30 - mjerač raspoloženja⁸²

Razumijevanje predstavlja tumačenje uzroka emocije, kako je do nje došlo, što ju je potaknulo. Brackett pojašnjava kako je ovu vještinu najteže steći te je potrebno razumijevanju emocije pristupiti analitički. Važno je postaviti pitanje zašto je izazvana određena reakcija te zašto osoba osjeća emociju.⁸³

„Kada ih imenujemo, počinjemo posjedovati njihovu moć.“⁸⁴ Treća vještina, imenovanje, je sposobnost da svoje osjećaje precizno definiramo sebi i drugima koristeći se riječima koje odražavaju stvarnu prirodu emocionalnog stanja. Svrhe imenovanja emocija su organiziranje iskustava i pridavanje važnosti, empatija i komunikacija.⁸⁵ Moć ove vještine leži u sposobnosti opisivanja trenutnih osjećaja rječnikom većim od skromnih, učestalih odgovora „dobro“ ili „loše“ na pitanje „kako si?“. Iako u mnogim jezicima postoje tisuće riječi koje opisuju emocionalno stanje, često se ograničavamo upravo na osnovne izraze poput sretno, tužno, umorno i slično. Cilj ove vještine je potaknuti osobe na korištenje točnog jezika u opisivanju svojih osjećaja.

Izražavanje je četvrta vještina koja uključuje sposobnost predstavljanja svojih emocija na pravilan način. Dok djeca svoja emocionalna stanja izražavaju kroz plač i nekontrolirane izljeve emocija, odrasli ljudi često su na suprotnoj strani i svoje emocije „izražavaju“ potiskivanjem i

⁸² NAEYC, <https://www.naeyc.org/resources/pubs/yc/mar2017/teaching-emotional-intelligence> (pristupljeno 29.3.2024.)

⁸³ MARC BRACKETT, *Pravo na osjećaje*, Zagreb, 2021., 113-114.

⁸⁴ MARC BRACKETT, *Pravo na osjećaje*, Zagreb, 2021., 117.

⁸⁵ MARC BRACKETT, *Pravo na osjećaje*, Zagreb, 2021., 118.

zatvaranjem u sebe. Kada govorimo o izražavanju emocija, potrebno je uzeti u obzir kulturne norme koje određuju pravilne i poželjne načine ponašanja. Brackett opisuje primjer razlike u izražavanju emocija između stanovnika SAD-a i Hrvatske. Dok je u SAD-u pristojno i normalno nepoznatim ljudima na ulici mahnuti i poželjeti „dobar dan“, u Hrvatskoj je to protumačeno kao čudno i nije praksa među ljudima koji se ne poznaju. Osim kulture, na izražavanje i obuzdavanje emocija utječu i rodne i rasne razlike te društveni položaj.⁸⁶ Cilj ove vještine je izgraditi emocionalno pismene osobe koje su sposobne na pravilan i poštovan način izraziti svoje emocije.

Regulacija je posljednja, ali i najsloženija među vještinama PRIIR-a. Ona se odnosi se na upravljanje vlastitim i tuđim emocijama. Cilj vještine je pomoći čovjeku da bude svjestan svojih emocija i razumije kada emocije nisu primjerene ili su pretjerane. Iako je broj strategija za regulaciju emocija vrlo velik, Brackett nudi pet konkretnih strategija koje mogu pomoći:

- Strategija svjesnog disanja koje znači odvojiti trenutak prije reakcije i duboko udahnuti, sabrati misli i umiriti um i tijelo.
- Strategija gledanja u budućnost uključuje predviđanje moguće neugodne emocije i izbjegavanje ulaska u situaciju koja ju uzrokuje.
- Strategija preusmjeravanja pozornosti podrazumijeva ublažavanje emocije odvrćanjem pozornosti udaljavanjem od stresne situacije ili misleći o nečem pozitivnom⁸⁷.
- Strategija kognitivnog preformuliranja, poznata i kao „ponovna procjena“, znači analizirati moguće uzroke određenog emocionalnog stanja i preformuliranja reakcije.
- Meta-trenutak je najzahtjevnija strategija koja u najjednostavnijem smislu znači „stanka“, trenutak prije reakcije kada je potrebno zastati i razmisliti o uzrocima emocije i posljedici reakcije. Trenutak može biti kraći ili duži, ovisno o potrebnom vremenu da se „izađe iz vremena“, promisli o situaciji i vizualizira najbolji mogući ishod i najbolje moguće „ja“⁸⁸.

Cilj PRIIR metode upravljanja emocija jest da potakne sve ostale sudionike na poboljšanje razumijevanja vlastitih i tuđih emocija, unaprjeđenje komunikacijskih vještina i sposobnosti suočavanja s izazovima

⁸⁶ MARC BRACKETT, *Pravo na osjećaje*, Zagreb, 2021., 148.

⁸⁷ MARC BRACKETT, *Pravo na osjećaje*, Zagreb, 2021., 155-161.

⁸⁸ MARC BRACKETT, *Pravo na osjećaje*, Zagreb, 2021., 168-174.

6. PROCES NASTANKA LIKOVNOG RADA

6.1. KONCEPT

Ova slikovnica nije samo obična knjiga; ona je interaktivni vodič koji će djeci pomoći da nauče prepoznati emocije i upravljati njima na pravilan način. Kroz priču ispunjenu živopisnim ilustracijama i interaktivnom aktivnosti, djeca će upoznati širok spektar osjećaja, od sreće i tuge do straha i hrabrosti. Slikovnica je namijenjena djeci u dobi od 4 do 7 godina, tj. onima koji tek započinju svoje upoznavanje s velikim spektrom emocija.

6.2. CILJ

Emocije su osnovni dio ljudskog iskustva, no ponekad mogu biti kompleksne i teško razumljive. Aristotel je rekao: „Tako se i srditi može svatko i lako – ali učiniti to pravoj osobi, u pravoj mjeri, u pravo vrijeme, s pravim razlogom i načinom, niti može svatko niti je lako.“⁸⁹ Ako odrasli ponekad imaju poteškoća s reguliranjem emocija, onda možemo samo zamisliti koliko zahtjevan taj zadatak može biti djeci koja se tek upoznaju s velikim spektrom emocija koje imaju moć određivati njihov doživljaj i ponašanje. Ideju za ovaj rad pronalazim u želji da najmlađim čitateljima pružim alate za razumijevanje i izražavanje emocija. Inspiracija za stvaranje ove slikovnice proizlazi iz osobnog iskustva i spoznaje o nedostatku razgovora o emocijama tijekom odrastanja. Kroz vlastite životne situacije osvijestila sam koliko je često emocije teško razumjeti i izraziti, a još važnije, kako nedostatak učenja o emocijama može imati dugoročne posljedice poput nesigurnosti, konflikata i narušenih međuljudskih odnosa. Ovom slikovnicom želim potaknuti djecu na otvoren dijalog o emocijama i razviti svijest o vlastitim i tuđim emocijama. Cilj ovog rada je upoznati najmlađe čitatelje s različitim emocijama i pružiti im alate za prepoznavanje, razumijevanje i reguliranje emocija.

6.3. ISTRAŽIVANJE

Izradu slikovnice započinjem opširnim istraživanjem o ilustriranju slikovnice, pisanju priče za djecu, psihologije djeteta i emocijama, što mi je omogućilo potruditi se stvoriti edukativan i privlačan sadržaj ciljanom uzrastu. Kroz postojeće slikovnice i materijale tražila sam ideju i

⁸⁹ ARISTOTEL, *Nikomahova Etika*, Zagreb, 1992.,40.

inspiraciju za novi pristup obrade teme kako bi se izbjeglo ponavljanje i moguće preklapanje s tuđim radovima. Veliku sam pozornost posvetila proučavanju stručne literature o razvojnoj psihologiji i emocionalnoj inteligenciji kako bi se tekstom i slikom prilagodila uzrastu i potrebama djeteta. Istraživanje mi je omogućilo proširivanje vlastitog znanja i razumijevanje teme koju obrađujem.

6.4. OBLIKOVANJE PRIČE

Tekst je u ovom radu jednako važan kao i ilustracija. Oni upotpunjuju jedno drugo i donose potpunu priču. Tekst je napisan u stihu s rimom te je jednostavnog i razumljivog karaktera prilagođenog uzrastu djeteta.

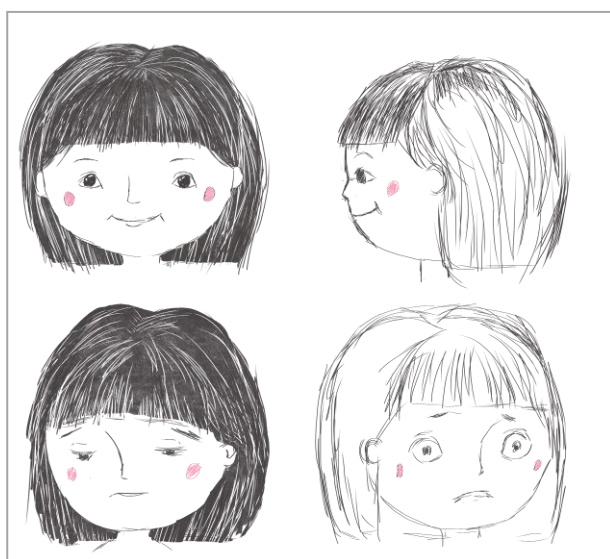
Priča prati djevojčicu Lili kroz njezino putovanje upoznavanja šest novih emocija. Do tada je imala samo tri emocije, a to su: sreća, tuga i bijes. One su uz nju svakog dana i izmjenjuju se ovisno o događajima, a kada Lili spava, one su složene na polici. Svakog dana u tjednu, od ponedjeljka do petka, Lili se susreće s jednom novom emocijom koja je potaknuta nekim osjećajem. Ponedjeljak je ujedno i prvi dan škole koji donosi veliku promjenu i nepoznato okruženje u njezin život zbog čega se prvi put pojavljuje strah. Lili ga se rješava tehnikom dubokog disanja u stresnoj situaciji, što učini da strah ubrzo nestane. U utorak nakon što je strah nestao, pojavljuje se uzbuđenje, veselje i iščekivanje novih avantura koje ju čekaju u tom danu. Srijeda je dan kada se Lili osjeća usamljeno i izolirano, no uz pomoć novog prijatelja Luke rješava se osjećaja samoće i pojavljuje se nova, ugodna emocija, prihvaćenost. Četvrtak je dan u kojem joj ništa ne polazi za rukom zbog čega se javlja loše raspoloženje, a njega uspijeva popraviti odvratanjem pozornosti na stvari koje ju vesele. Petak je dan kada je sve kako treba i uspješno obavlja zadatke zbog čega se osjeća ponosno. Priča završava izradom dodatne police za sve nove emocije i njihova nova mjesta u Lilinoj kolekciji emocija. Po završetku priče nalazi se interaktivan sadržaj u kojem dijete povezuje različite osjećaje i ponašanja napisana na karticama (veselim se, uplašen sam, plačem, smijem se...) razvrstavajući ih u džepove sreće, tuge, bijesa i straha.

6.5. DIZAJN LIKOVA

Po završetku pisanja teksta za slikovnicu, došlo je i vrijeme za osmišljavanje izgleda likova. Uz likove ljudskog izgleda, Lili (Slika 31) i Luku (Slika 33), osmislila sam i devet likova koji predstavljaju emocije (Slika 34). U izradi likova fokusiram se na boje koje povežem s emocijom i izrazom lica. Nakon brojnih skica, pokušaja i izmjena, djevojčica je prikazana u pojednostavljenoj formi s fokusom na boje. Izrađujem skice glave djevojčice s različitim izrazima lica (Slika 32).

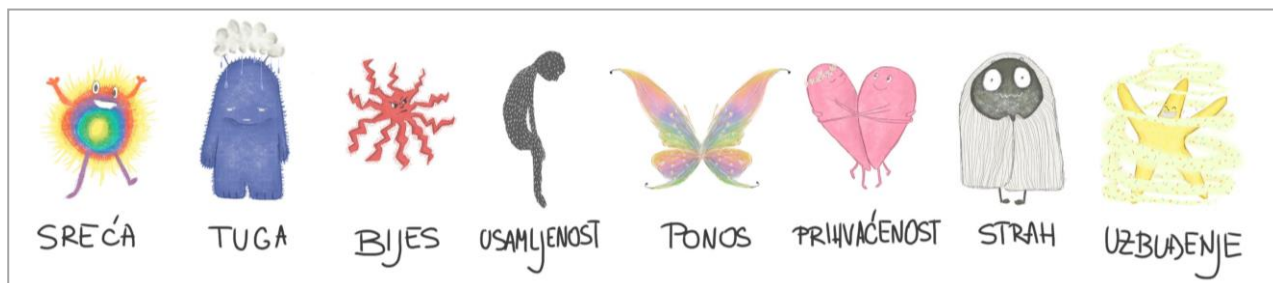
Slika 31 - Lili

Slika 32 - lice Lili

Slika 33 - Luka

Slika 34 - emocije

6.6. SCENARIJ

Nakon kreiranja likova, započela sam s izradom scenarija (*storyboard*) (Slika 35), vizualizacije slikovnice, pojednostavljenog smještanja elemenata u format stranice s fokusom na kompoziciju i djelovanje boje te tijekom radnje uz istovremeno razmišljanje o položaju teksta na stranici. Trudila sam se na svakoj stranici ponuditi nešto novo bez ponavljanja.

Slika 35 - scenarij

6.7. OD SKICE DO ZAVRŠNE ILUSTRACIJE

Nakon definiranog story-boarda, likova i teksta priče, započinjem s izradom ilustracija. Proces rada prikazat ću kroz jednu duplericu (dvije susjedne stranice u knjizi ili časopisu⁹⁰). Iako je tijekom izrade glavnih ilustracija dolazilo do promjena i manjih odstupanja od story-boarda, većinom sam se vodila zadanom kompozicijom i već određenom paletom boja.

Započinjem skicom (Slika 36) nakon čega ubacujem boje u ploham (Slika 37), a zatim i završne detalje (Slika 38) koji upotpunjuju ilustraciju. Trudila sam se uklopiti mnoštvo detalja koje bi dijete moglo proučavati i istraživati. Cijeli proces je donio i brojne izmjene.

Slika 36 - skica

⁹⁰ Hrvatski jezični portal, Duplerica, https://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=ff5nURg%253D (pristupljeno 29.3.2024.)

Slika 37 - dodavanje boje

Slika 38 - završena ilustracija

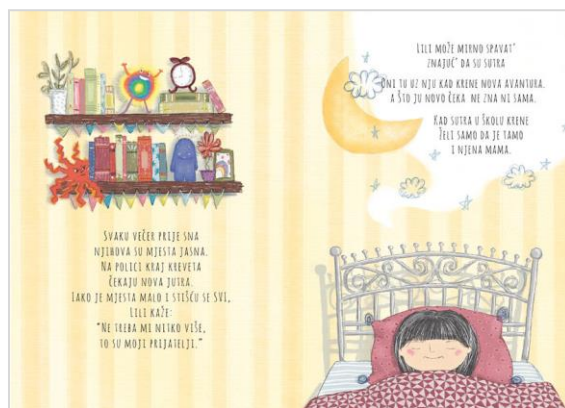
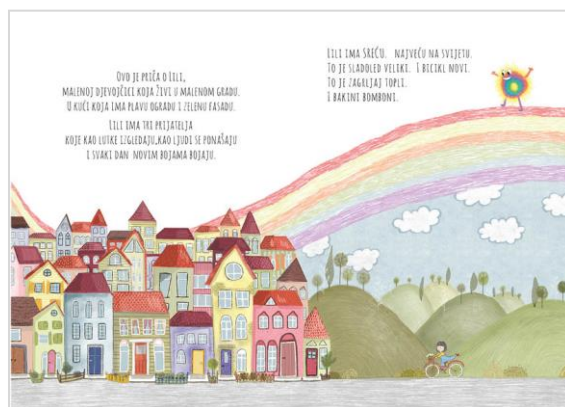
6.8. TEHNIKA

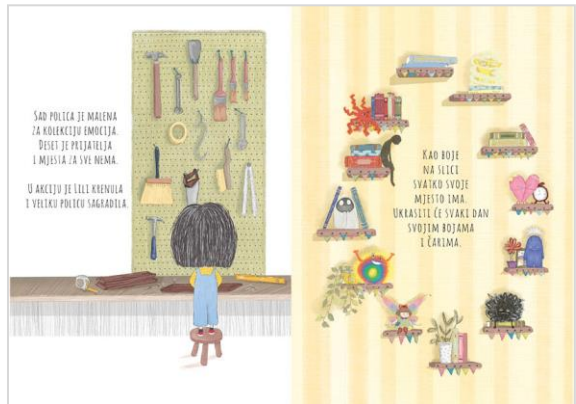
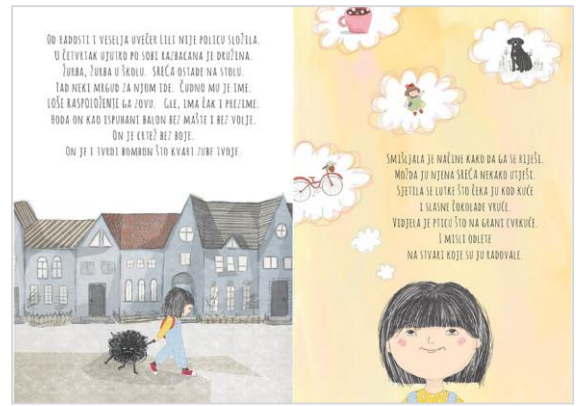
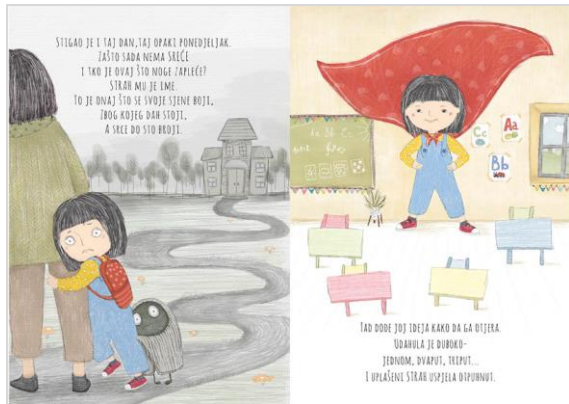
Tehnika kojom sam radila u potpunosti je digitalna. Program u kojem su ilustracije nastale je SketchBook Pro za Windows, software za crtanje, slikanje i ilustraciju. Tom se tehnikom koristim već neko vrijeme pa je bila i prvi izbor u odabiru tehnike. Za grafičku obradu, oblikovanje stranice i ubacivanje teksta koristila sam program Adobe InDesign. Format ilustrirane stranice je 14,8 x 21 cm (A5).

6.9. ZAVRŠNI PROIZVOD

Izradu slikovnice započinjem opširnim istraživanjem o ilustriranju slikovnice, pisanju priče za djecu, psihologije djeteta i emocijama koje mi je omogućilo potruditi se stvoriti edukativan i privlačan sadržaj ciljanom uzrastu. Kroz postojeće slikovnice i materijale tražila sam ideju i inspiraciju za novi pristup obrade teme.

Slikovnica se sastoji od 22 ilustracije, od kojih je 18 ilustriranih stranica priče, naslova stranica (*cover page*), 2 ilustracije na uvodnim stranicama te 2 ilustrirane stranice interaktivnog sadržaja.

7. ZAKLJUČAK

U svijetu u kojem se često naglašava važnost intelektualnog razvoja, emocionalna inteligencija često ostaje zanemarena. Upravo iz tog razloga odlučila sam se posvetiti stvaranju slikovnice o emocijama. Ta jednostavna ideja proizlazi iz želje da djeci pružim osnovno razumijevanje emocija i njihov značaj u svakodnevnom životu. Kroz istraživanje spoznaja o emocionalnom razvoju i rad na ovoj slikovnici stekla sam dublje razumijevanje samih emocija - što su, kako se pojavljuju i kako ih možemo prihvatiti i izraziti na pravilan način. Djeci je potrebno pokazati da emocije nisu nešto čega se trebaju bojati ili sramiti, već normalan i sastavan dio ljudskog iskustva. Naučiti ih kako prepoznati, razumjeti i izraziti svoje emocije ključno je za njihov emocionalni razvoj i dobrobit. Kroz priču i likove u slikovnici, djeca će imati priliku vidjeti kako različite emocije utječu na ponašanje i kako se lik nosi s njima. Ova slikovnica također može biti korisno sredstvo za roditelje i odgajatelje. Ona pruža ideje kako potaknuti dijalog o emocijama s djecom te kako ih podržati u razumijevanju i izražavanju svojih osjećaja. Stvaranje ove slikovnice o emocijama nije samo proces pisanja i ilustriranja. Slikovnica također pruža alate koji pomažu djeci u razvoju zdravog odnosa prema svojim emocijama, što će ih osnažiti da bolje razumiju sebe i druge, ali i svoju okolinu. U svijetu koji se brzo mijenja, emocionalna inteligencija postaje sve važnija, a ova slikovnica predstavlja mali korak prema stvaranju emocionalno osviještenije i zdravije generacije.

8. LITERATURA

Knjige:

- ARISTOTEL, Nikomahova Etika, Zagreb, 1992.,40.
- LAURA E. BERK, Psihologija cjeloživotnog razvoja, Zagreb, 2008.
- MARC BRACKETT, Pravo na osjećaje, Zagreb, 2021.
- DENIS BRATKO, Udžbenik psihologije za gimnazije, Zagreb, 2013.
- DANIEL GOLEMAN, Emocionalna inteligencija, Zagreb, 2017.
- LZMK, Hrvatska književna enciklopedija 4, Zagreb, 2012.
- ALAN MALE, Illustration: A Theoretical & Contextual Perspective, London, 2007.
- MARTIN SALISBURY, Children's Picturebooks, The art of visual storytelling, London, 2012.
- BRANKA STARC, MIRA ČUDINA OBRADOVIĆ, ANA PLEŠA, BRUNA PROFACA, MARIJA LETICA, Osobine i psihološki uvjeti razvoja djeteta predškolske dobi, Zagreb, 2004.
- MARK WIGAN, Basic Illustration 03, Text and Image, London, 2008.
- LAWRENCE ZEEGEN, What is Illustration, Massachusetts (SAD), 2009.
- LAWRENCE ZEEGEN, The Fundamentals of Illustration, London, 2005.

Zbornici:

- PETAR ČAČKO, Slikovnica, njezina definicija i funkcije, u: Kakva je knjiga slikovnica, (ur.) Ranka Javor, Zagreb, 1999.
- HELA ČIČKO, Dva stoljeća slikovnice, u: Kakva je knjiga slikovnica, (ur.) Ranka Javor, Zagreb, 1999.
- PAUL EKMAN, Basic emotions; u: Handbook of Cognition and Emotion, (ur.) Tim Dalgleish, Mick J. Power, UK, 1999., 45-47.
- RANKA JAVOR, Kakva je knjiga slikovnica, Zbornik, Zagreb, 1999.
- RANKA JAVOR, Ilustriranje dječje knjige u Hrvatskoj – pregled najznačajnijih autora od 1950. godine do danas, u: Kakva je knjiga slikovnica, (ur.) Ranka Javor, Zagreb, 1999.

Časopisi:

ANTONIJA BALIĆ-ŠIMRAK, SMILJANA NARANČIĆ KOVAČ, Likovni aspekti ilustracije u dječjim knjigama i slikovnicama, u: Dijete, vrtić, obitelj, 66 (2011./2012.)

IVANA MARTINOVIĆ, IVANKA STRIČEVIĆ, Slikovnica: prvi strukturirani čitateljski materijal namijenjen djetetu, u: Libellarium, 4 (2011.), 53.

IVANA ŠIŠNOVIĆ, Odgojno-obrazovna vrijednost slikovnice, u: Dijete, vrtić, obitelj, 66 (2011./2012.)

Web izvori:

Art Encyclopedia, Illustration, <http://www.visual-arts-cork.com/illustration.htm> (pristupljeno 6.1.2024.)

Ashley Spires, About, <https://www.ashleyspires.com/about> (pristupljeno 14.1.2024.)

Consortium for Research on Emotional Intelligence in Organisations, The Mayer- Salovey- Caruso Emotional Intelligence Test, <https://www.eiconsortium.org/measures/msceit.html> (pristupljeno 9.3.2024.)

Emocije, Komponente emocija, <https://psihologijaemocije.weebly.com/komponente-emocija.html> (pristupljeno 9.3.2024.)

Encyclopedia.com, Sabuda, Robert, <https://www.encyclopedia.com/children/scholarly-magazines/sabuda-robert-1965> (pristupljeno 14.1.2024.)

Hrvatska enciklopedija, iluminacija, <https://enciklopedija.hr/clanak/27120> (pristupljeno 6.1.2024.)

Hrvatski jezični portal, Duplerica, https://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=fF5nURg%253D (pristupljeno 29.3.2024.)

Hrvatski jezični portal, Emocija https://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=fFxIXxg%3D (pristupljeno 16.1.2024.)

Hrvatska enciklopedija, ilustracija, <https://www.enciklopedija.hr/clanak/27123> (pristupljeno 6.1.2024.)

Hrvatsko knjižničarsko društvo, Projekt „Čitajmo im od najranije dobi“, <https://www.hkdrustvo.hr/datoteke/132> (pristupljeno 13.1.2024.)

Knjižnica i čitaonica Fran Galović Koprivnica, Taktile slikovnice – prozor u svijet slijepe i slabovidne djece, <https://www.knjiznica-koprivnica.hr/franorama/taktilne-slikovnice-prozor-u-svijet-slijepe-i-slabovidne-djece/> (pristupljeno 14.1.2024.)

Kreativni na liniji, Što je reklamna ilustracija, <https://www.creativosonline.org/hr/que-es-ilustracion-publicitaria.html> (pristupljeno 25.1.2024.)

Kreativni na liniji, Znanstvena ilustracija, <https://www.creativosonline.org/hr/znanstvena-ilustracija.html> (pristupljeno: 25.1.2024.)

Norman Rockwell Museum, Renaissance, <https://www.illustrationhistory.org/history/time-periods/renaissance> (pristupljeno 13.1.2024.)

Predškoliija, Slikovnica – svrha, vrste i funkcije, <https://www.predskologija.com/slikovnica-svrha-vrste-i-funkcije/> (pristupljeno 13.1.2024.)

The Metropolitan Museum of Art, Albrecht Durer, https://www.metmuseum.org/toah/hd/durr/hd_durr.htm (pristupljeno 13.1.2024.)

The public domain review, <https://publicdomainreview.org/essay/in-the-image-of-god-john-comenius-and-the-first-children-s-picture-book/> (pristupljeno 13.1.2024.)

Tomislav Torjanac, About, <http://torjanac.com/Content/About/> (pristupljeno 14.1.2024.)

Slikovni primjeri:

Ashley Mary, <https://ashleymary.com/2021> (pristupljeno 29.3.2024.)

Britannica, The Tale of Peter Rabbit, <https://www.britannica.com/topic/The-Tale-of-Peter-Rabbit> (pristupljeno 29.3.2024.)

Ashley Spires, Books, <https://www.ashleyspires.com/books> (pristupljeno 29.3.2024.)

Bazaar, <https://bazaar.hr/p/XNZG4Q2-price-iz-davnine-ivana-brlic-mazuranic-vladimir-kirin> (pristupljeno 29.3.2024.)

Behance, Alina Slydhik, <https://www.behance.net/alyaslyshik> (pristupljeno 29.3.2024.)

Behance, <https://www.behance.net/gallery/47507319/Childrens-book-illustrations> (pristupljeno 29.3.2024.)

Booktopia, <https://www.booktopia.com.au/alice-s-adventures-in-wonderland-lewis-carroll/book/9780689847431.html> (pristupljeno 29.3.2024.)

Brooklyn Museum, Open Collection, <https://www.brooklynmuseum.org/opencollection/objects/115407> (pristupljeno 29.3.2024.)

Colossal, Metaphorical Editorial Illustrations by Eleni Debo Incite Reflections on Contemporary Life <https://www.thisiscolossal.com/2020/10/eleni-debo-illustrations/> (pristupljeno 29.3.2024.)

Directory od Illustration, <http://blog.directoryofillustration.com/illustrating-a-classic/> (pristupljeno 29.3.2024.)

Evenio, Slikovnice, <https://evenio.hr/proizvod/slikovnice/moja-prva-knjiga-domace-zivotinje/> (pristupljeno 29.3.2024.)

Evenio, Slikovnice, <https://evenio.hr/proizvod/slikovnice/momo-se-svada-s-mamom/> (pristupljeno 29.3.2024.)

Evenio, Slikovnice, <https://evenio.hr/proizvod/slikovnice/montessori-baby-oblici/> (pristupljeno 29.3.2024.)

MPG, The body according to Leonardo da Vinci, <https://www.mpg.de/13410126/leonardo-da-vinci-anatomical-world> (pristupljeno 29.3.2024.)

National Magazine Awards, Top 10 Canadian Magazine Illustrations, <https://magazine-awards.com/en/2014/05/15/top-10-canadian-magazine-illustrations/> (pristupljeno 29.3.2024.)

Nia Tudor, <https://www.niatudor.co.uk/> (pristupljeno 29.3.2024.)

Wikiart, Gustave Dore, Don Quixote and Sancho Setting Out, <https://www.wikiart.org/en/gustave-dore/don-quixote-and-sancho-setting-out-1863> (pristupljeno 29.3.2024.)

Flickr, All Things <https://www.flickr.com/photos/allthingspage/> (pristupljeno 29.3.2024.)

Pinterest, <https://www.pinterest.com/pin/2181499813911763/> (pristupljeno 29.3.2024.)

Flickr, All Things <https://www.flickr.com/photos/allthingspage/> (pristupljeno 29.3.2024.)

Knjižara Ljevak, Autori, <https://www.ljevak.hr/giuseppe-d-anna-clarissa-corradin/26562-10-ideja-za-spas-planeta.html> (pristupljeno 29.3.2024.)

Wikipedia, Hansel and Gretel, https://en.wikipedia.org/wiki/Hansel_and_Gretel (pristupljeno 29.3.2024.)

Pinterest, <https://www.pinterest.com/pin/328692472819818058/> (pristupljeno 29.3.2024.)

Pinterest, <https://www.pinterest.com/pin/1829656092441416/> (pristupljeno 29.3.2024.)

Pinterest, <https://www.pinterest.com/pin/42925002693322727/> (pristupljeno 29.3.2024.)

MVINFO, Ježeva kućica, <https://mvinfo.hr/clanak/jezeva-kucica-omiljena-prica-za-sve-generacije-slikovnica-plus-animirani-film> (pristupljeno 29.3.2024.)

NAEYC, <https://www.naeyc.org/resources/pubs/yc/mar2017/teaching-emotional-intelligence> (pristupljeno 29.3.2024.)

Norvel, <https://www.norvel.hr/prepoznavanje-i-razumijevanje-emocija/> (pristupljeno 29.3.2024.)

Pinterest, <https://www.pinterest.com/pin/2181499813911763/> (pristupljeno 29.3.2024.)

Pinterest, <https://www.pinterest.com/pin/328692472819818058/> (pristupljeno 29.3.2024.)

Pinterest, <https://www.pinterest.com/pin/1829656092441416/> (pristupljeno 29.3.2024.)

Pinterest, <https://www.pinterest.com/pin/42925002693322727/> (pristupljeno 29.3.2024.)

State Library South Australia, Digital Collections, <https://digital.collections.slsa.sa.gov.au/nodes/view/2177> (pristupljeno 29.3.2024.)

Školska knjiga, Vrlo gladna gusjenica, <https://shop.skolskajniga.hr/vrlo-gladna-gusjenica.html> (pristupljeno 29.3.2024.)

Torjanac, The Little Girl And The Giant, <http://www.torjanac.com/Content/TheLittleGirlAndTheGiant/> (pristupljeno 29.3.2024.)

Wikipedia, Hansel and Gretel, https://en.wikipedia.org/wiki/Hansel_and_Gretel (pristupljeno 29.3.2024.)